Σκέψεις για τα 50 χρόνια ενσωμάτωσης των νοημάτων για τη δημιουργία της συστημικής μας σκέψης και πρακτικής[1]

Peter Stratton[2] και Helga Hanks[3]

Κέντρο Έρευνας & Οικογενειακής Θεραπείας, Πανεπιστήμιο του Leeds, UK.

Ευτυχώς έχουμε φτάσει σε μια ηλικία στην οποία η ψυχολογία λέει ότι θα περνάμε χρόνο αναπολώντας τις προηγούμενες ζωές μας. Οπότε ξεκινάμε.

Αναλογιζόμενοι πώς φτάσαμε στα νοήματα που διαμόρφωσαν την πρακτική μας και τις αντιλήψεις μας για τη συστημική της οικογένειας ιδιαίτερα, αλλά και για τον κόσμο και το περιβάλλον μας, ανακαλύψαμε ότι αυτά τα νοήματα *"της ζωής, του σύμπαντος και των πάντων"* (Adams, *The Hitchhikers Guide to the Galaxy*) σχετίζονται με την κατανόηση των συστημάτων. Φτάνουν μέχρι την αρχή της σταδιοδρομίας μας με ένα υπονοούμενο ότι οι καταβολές υποστηρίζουν τις επιλογές μας για τους τρόπους άσκησης.

Καθώς καταγράφουμε την προοδευτική ανάπτυξη των αντιλήψεών μας, προσπαθήσαμε να δημιουργήσουμε ένα συνεκτικό χρονοδιάγραμμα και όχι μια αυστηρή χρονολογία.

Παραδείγματα της συστημικής μας προέλευσης

Μπήκαμε στη συστημική οικογενειακή θεραπεία (SFT) στα τέλη της δεκαετίας του 1970, ο καθένας μας με τη δική του προϋπάρχουσα ιστορία, η οποία ήταν και

[1] Μετάφραση: Μικαέλλα Γερογιόκα, επιμέλεια: Κώστας Παπαχριστόπουλος.

[2] Ο Peter Stratton είναι ομότιμος καθηγητής οικογενειακής θεραπείας στο Πανεπιστήμιο του Leeds και στο Leeds Family Therapy & Research Centre, ένας συστημικός ψυχοθεραπευτής με ειδίκευση στην ψυχοδυναμική ψυχοθεραπεία. Είναι αναπτυξιακός ψυχολόγος με ευρύτατα ερευνητικά ενδιαφέροντα και συμμετοχή σε θεσμοθετημένες διαδικασίες που επηρεάζουν τις οικογένειες. Είναι πιστοποιημένος ψυχολόγος. Μέλος της Βρετανικής Ψυχολογικής Εταιρείας. Διαπιστευμένος οικογενειακός θεραπευτής UKCP και διαπιστευμένος επόπτης οικογενειακής θεραπείας AFT. E-mail: p.m.stratton@ntlworld.com

[3] Helga Hanks, BSc MSc DipPsych. AFBPsP (Chartered) Σύμβουλος Κλινικός Ψυχολόγος και στο Τμήμα Κοινοτικής Παιδιατρικής, Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο St James. E-mail: h.hanks@ntlworld.com

παραμένει ως θεμέλιο για τα νοήματα που καθοδηγούσαν τη ζωή μας στην οικογενειακή θεραπεία. Εδώ συνοψίζουμε τα σχετικά μέρη της προ-SFT (και πριν από την Helga και τον Πέτρο) ιστορίας μας ξεχωριστά. Από το 1979, όταν ξεκινήσαμε το Κέντρο Οικογενειακής Θεραπείας και Έρευνας του Λιντς (Leeds), όλη μας η δουλειά γίνεται από κοινού, οπότε από τότε και μετά μεταβαίνουμε από το "εγώ" στο "εμείς".

Η προ-συστημική οικογενειακή θεραπεία (SFT) εμπειρία της Helga

Έχοντας μεγαλώσει σε έναν κόσμο πολέμου (Β' Παγκόσμιος Πόλεμος), νομίζω ότι είχα πάντα επίγνωση ότι, αν εγώ ή οι άλλοι σκεφτόμασταν μόνο γραμμικά (αιτία και αιτιατό), τα πράγματα δεν θα πήγαιναν όπως τα περίμενα. Όταν ήμουν 20 ετών, έφυγα από το Βερολίνο, μια διχασμένη (κυριολεκτικά, φιλοσοφικά, πολιτικά για να αναφέρω μόνο μερικά), θυμωμένη, διαταραγμένη πόλη και πήγα στην Ελβετία πιστεύοντας (αιτία και αιτιατό) ότι θα ήμουν απαλλαγμένη από αυτές τις επιρροές και θα μπορούσα να σκεφτώ τον εαυτό μου ως άτομο. Λυπάμαι βαθύτατα που βρισκόμαστε βαθιά μπλεγμένοι σε έναν ακόμη σκληρό πόλεμο στην Ουκρανία. Αυτοί οι άνθρωποι που υποτίθεται ότι ηγούνται της χώρας τους δεν έχουν μάθει τίποτα από τους προηγούμενους πολέμους και τις συνταρακτικές συνέπειες των πράξεών τους;

Αλλά για να επιστρέψω στο προηγούμενο ταξίδι μου. Στην Ελβετία συνάντησα ανθρώπους που ήταν πολύ εμπλεκόμενοι σε μια κοινότητα που είχε αναπτυχθεί με βάση τις αρχές του Rudolf Steiner. Εδώ συνειδητοποίησα για πρώτη φορά τις διασυνδέσεις και τις συνέπειες του τρόπου με τον οποίο η εκπαίδευση, η υγεία και οι ιατρικές πρακτικές, η αρχιτεκτονική, για να αναφέρω μόνο μερικά θέματα, ήταν αλληλένδετα και εξαρτώμενα από τον τρόπο με τον οποίο εκτελούνταν τα πράγματα. Πως σχεδόν οτιδήποτε γινόταν είχε συνέπειες στη ζωή και το περιβάλλον των ανθρώπων (το "Umwelt" τους). Αυτό οδήγησε στην περιέργειά μου για τις γλώσσες και τους άλλους πολιτισμούς και έτσι μετακόμισα, ενθαρρυμένη από έναν καλό φίλο, στο Ηνωμένο Βασίλειο. Εδώ εργάστηκα ως "εσωτερική νταντά (au pair)", πήγα στο κολέγιο για να μάθω τη γλώσσα και σύντομα ασχολήθηκα με τη μετάφραση και την ευρετηρίαση βιβλίων. Όταν ο εκδοτικός οίκος *Penguin* εξέδωσε τη σειρά *Freud* σε χαρτόδετο βιβλίο, ήμουν μέλος της ομάδας ευρετηρίασης, και αυτό με οδήγησε στο να διαβάσω για πρώτη φορά όλα τα έργα του *Freud* που εμφανίστηκαν σε χαρτόδετο βιβλίο. Τι επιρροή και τι αποκάλυψη που ήταν!

Αυτό με οδήγησε να σπουδάσω στο πανεπιστήμιο Ψυχολογία και στη συνέχεια Κλινική Ψυχολογία. Μέχρι τότε είχα αποκτήσει επίσης δύο πανέμορφα παιδιά, η επιρροή των οποίων ήταν και είναι τεράστια.

Η εκπαίδευσή μου στην κλινική ψυχολογία με οδήγησε σε πολλά μέρη στο Yorkshire του Ηνωμένου Βασιλείου, πολλά από τα οποία χαρακτηρίζονταν από σοβαρή φτώχεια. Η έμφαση στο Εθνικό Σύστημα Υγείας (NHS) στη Βρετανία επικεντρωνόταν στη φροντίδα μεμονωμένων ατόμων με δυσκολίες και ασθένειες. Οι κατ' οίκον επισκέψεις συχνά περιλάμβαναν συνάντηση και συζήτηση με τα μέλη της οικογένειας, και τα παιδιά όλων των ηλικιών αποτελούσαν μέρος αυτού. Το πάθος μου για την κατανόηση των Οικογενειακών Συστημάτων αυξήθηκε κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου και η ανάγνωση του έργου του Winnicott (1982) με τα παιδιά και την παιδική ανάπτυξη αυξήθηκε σημαντικά.

Το Leeds στο Yorkshire ήταν ένα από τα λίγα μέρη στον βορρά της χώρας που είχαν την τύχη να έχουν δύο ψυχαναλυτές που εργάζονταν στο Εθνικό Σύστημα Υγείας (NHS) και στο Τμήμα Ψυχιατρικής του Πανεπιστημίου του Λιντς, τον Harry Guntrip και τον Ronald Markillie. Και οι δύο άφησαν μια τεράστια κληρονομιά στο Leeds και στη Βόρεια Αγγλία, συμπεριλαμβανομένης μιας ακμάζουσας κοινότητας Ψυχαναλυτών στον βορρά της χώρας και του Harry Guntrip Psychotherapist Trust.

Επαγγελματίες (συμπεριλαμβανομένων και του Πέτρου και εμού) εγγράφηκαν για να αποκτήσουν δίπλωμα στην ψυχοθεραπεία, στο Πανεπιστήμιο του Leeds. Ο Markillie ήταν ο διευθυντής του μαθήματος κατά την περίοδο που κάναμε την εκπαίδευση και αργότερα διηύθυνε το μάθημα ο Brian Lake, ο οποίος δημιούργησε ένα Τμήμα Ψυχοθεραπείας στο Πανεπιστήμιο του Leeds και στο NHS. Η Dorothy Heard μετακόμισε επίσης στο Leeds ύστερα από τη συνεργασία της με τον John Bowlby στο Tavistock μαζί με τον Brian Lake, τον σύζυγό της, και άσκησε μεγάλη επιρροή φέρνοντας τις γνώσεις της σχετικά με τη Θεωρία της Προσκόλλησης. Γρήγορα ήρθε μαζί μας στο Κέντρο Οικογενειακής Θεραπείας και Έρευνας του Leeds (Leeds) στο Πανεπιστήμιο του Leeds για να εργαστεί με τις οικογένειες και τη συστημική ομάδα που είχε αναπτυχθεί από το 1979 (Lake & Heard 1997, Heard, Lake & McCluskey 2009).

Η προ-συστημική οικογενειακή θεραπεία (SFT) εμπειρία του Peter

Λοιπόν, ενώ η Helga σε μικρή ηλικία ήταν στο Βερολίνο που βομβαρδιζόταν από τους Βρετανούς, εγώ ήμουν στο Λονδίνο και βομβαρδιζόμουν από τους Γερμανούς. Έτσι μοιραζόμαστε πολλές απηχήσεις από την πρώιμη ζωή.

Κατά τη διάρκεια των σπουδών μου στην ψυχολογία 1962-1965 ήρθα σε επαφή με την κυβερνητική. Σημαντικοί κοντινοί άνθρωποι για μένα εκείνη την εποχή ήταν ο Gordon Pask και ο Roger Penrose μαζί με τα γραπτά του William Ross Ashby για τη θεωρία της πληροφορίας, του Ullin Thomas Place για τον Νου και του George Meredith, που συνδύασε όλα αυτά στις θεωρίες του για τα μοντέλα του εγκεφάλου. Αυτές οι επιρροές με οδήγησαν στα Συμπόσια Hixon και στα γραπτά τόσων πολλών ιδρυτών της θεωρίας συστημάτων και της κυβερνητικής,

αλλά κυρίως του John von Neumann και του Norbert Weiner. Ο Gregory Bateson ήταν μια κεντρική φιγούρα σε αυτές τις ομάδες, αλλά με ενδιέφεραν περισσότερο οι κυβερνητικοί και οι επιστήμονες του εγκεφάλου, όπως ο Warren McCulloch (*Why the Mind is in the Brain,*1951) και οι βιολογικές του αναφορές για την ομοιόσταση. Από εκεί και πέρα, καθώς επικεντρώθηκα στον εγκέφαλο και στο πώς θα μπορούσε να προσομοιωθεί στους υπολογιστές, το διδακτορικό που μου προσφέρθηκε σήμαινε ότι πέρασα 5 χρόνια για να γίνω ειδικός στην ανθρώπινη ανάπτυξη από την ηλικία των 2 ημερών έως την ηλικία των 5 ημερών. Κάτι που ακούγεται περιοριστικό και σήμαινε ότι ανακάλυψα αυτό το βασικό θεμέλιο της συστημικής θεραπείας "*Pragmatics of Human Communication"* (Watzlawick et al, 1967) μόνο μερικά χρόνια αργότερα. Αλλά από τις εντατικές παρατηρήσεις των μωρών κατέληξα στο συμπέρασμα ότι υπάρχει μια έμφυτη διάθεση να δίνουμε προτεραιότητα σε γεγονότα που εξαρτώνται από τη δική μας συμπεριφορά (βλ. τις παρακάτω ενότητες για την προσκόλληση και τις αποδόσεις), και πρότεινα μια μάλλον συστημική έννοια της *"Συναλλακτικής Προσαρμογής"* (Stratton, 1977, 1982), για να ξεφύγω από την κυρίαρχη τότε προσέγγιση των μονομερών επιρροών και να αποτυπώσω το πώς το μωρό και ο φροντιστής βοηθούν ο ένας τον άλλον να αναπτυχθούν προσαρμόζοντας ο ένας τον άλλον. Το νοσοκομειακό πλαίσιο (Σχήμα 1) παρείχε ένα καλό παράδειγμα για το πώς τρεις συμμετέχοντες στο πρώιμο σύστημα μαθαίνουν ο ένας για τον άλλον, το οποίο τροφοδοτούσε την ανησυχία για το πώς οι ιατρικές διαδικασίες μπορούν να βλάψουν τις σχέσεις βρέφους-φροντιστή και στο μέλλον π.χ. ("*Κριτήρια για την αξιολόγηση της επίδρασης των μαιευτικών συνθηκών στη μετέπειτα ανάπτυξη"*, Stratton, 1977).

Σχήμα 1. Έξι κατευθύνσεις ροής πληροφοριών για και μεταξύ του μωρού, των γονέων και του ιδρύματος κατά τη διάρκεια της τυποποιημένης (1966) διαδικασίας μέτρησης των νεογνών (Stratton, 1982, σ. 403).

Το υπόλοιπο αυτού του άρθρου αναφέρεται στο πώς αυτές οι πρώιμες επιρροές συναντήθηκαν, καθώς εμείς οι δύο συνδυαζόμασταν για να κατανοήσουμε τις οικογένειες και να δημιουργήσουμε την προσέγγισή μας στη συστημική οικογενειακή θεραπεία. (SFT).

Παιδική ανάπτυξη και κακοποίηση

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 η Helga έγινε κλινική ψυχολόγος και εργάστηκε σε ένα από τα μεγαλύτερα γενικά εκπαιδευτικά νοσοκομεία της Ευρώπης. Το Τμήμα Κλινικής Ψυχολογίας, στο εν λόγω Νοσοκομείο, την εποχή εκείνη αποτελούνταν από τέσσερις κλινικούς ψυχολόγους που εργάζονταν με ενήλικες και δύο που εργάζονταν με παιδιά. Ένα άλλο είδος φτώχειας, το οποίο με χαρά λέμε ότι έχει αντιμετωπιστεί στο παρόν. Εγώ η Helga Hanks εργαζόμουν με παιδιά και το 1978 ήρθε ένα αίτημα από τους παιδιάτρους του νοσοκομείου να μας βοηθήσουν στην εργασία στον τομέα της παιδικής κακοποίησης. Εντάχθηκα στην παιδιατρική ομάδα και ξεκίνησε η εργασία μας με τα παιδιά. Ένα από τα πρώτα θέματα που αντιμετωπίσαμε ήταν να σκεφτούμε πώς θα μπορούσαμε να συμπεριλάβουμε τις οικογένειες και οι συνάδελφοι της κοινωνικής εργασίας στην ομάδα με υποστήριξαν. Άρχισα να διδάσκω για τα γενεογράμματα επεκτείνοντας την οικογένεια ώστε να περιλαμβάνει μέλη που καλύπτουν τουλάχιστον τρεις γενιές και μίλησα πολύ για τους Bateson (1979) και McGoldrick (1985). Η ομάδα αποτελούνταν από ένα πολυεπαγγελματικό δίκτυο ορισμένων επαγγελματιών, από παιδιάτρους μέχρι αστυνομικούς, κοινωνικούς λειτουργούς, εκπαιδευτικούς, ψυχολόγους, παιδοψυχίατρους, ΜΚΟ και μπόρεσα να αρχίσω να μιλάω για τα Συστήματα και τις επιρροές που θα μπορούσαν να έχουν στη ζωή των παιδιών και των οικογενειών, αν επικοινωνούσαμε όλοι μεταξύ μας. Το LFTRC έγινε σημείο παραπομπής, φυσικά μαζί με πολλά άλλα. Οι συνάδελφοί μου στην Παιδιατρική, ιδιαίτερα η Dr Jane Wynne και ο Dr Chris Hobbs έγιναν καλοί φίλοι και συνειδητοποίησα πόσο ισχυρές επιρροές είχαν αυτοί οι δύο άνθρωποι στον τρόπο που αντιλαμβάνομαι τα παιδιά. Συχνά βρίσκονταν στη γραμμή πυρός της κριτικής και της κακοποίησης από όλες τις πλευρές. Η σκέψη και η εργασία στον τομέα της παιδικής κακοποίησης συζητιούνταν έντονα, υποστηρίζονταν και επικρίνονταν- οι πολωμένες ιδέες για την ύπαρξή της ήταν τότε ακόμη πιο ισχυρές από ό,τι σήμερα. Ορισμένες επιθέσεις έγιναν πολύ δυσάρεστες και προσωπικές και απειλητικές. Δεν μπορώ να τονίσω αρκετά έντονα πόσο σταθερά αυτοί οι δύο άνθρωποι υπερασπίστηκαν τα δικαιώματα των παιδιών και των νέων. Ο σεβασμός και ο θαυμασμός μου και για τους δύο είναι τεράστιος. Δεν είχα καμία αμφιβολία ότι θα τους συμπαρασταθώ και θα υποστηρίξω το έργο τους (Hobbs, Hanks & Wynne 1999, Hobbs, Wynne & Hanks, 2003). Το νόημα της συνεργασίας με έναν τέτοιο τρόπο ήταν βαθύ.

Αναπτύξαμε έναν τρόπο εργασίας στις παιδιατρικές κλινικές, όπου εγώ ως κλινικός ψυχολόγος τούς ακολουθούσα στη διαβούλευση με τους γονείς και εξετάζαμε τα συναισθηματικά και ψυχολογικά ζητήματα που μπορεί να είχαν προκύψει ακριβώς εκεί στις αίθουσες διαβούλευσης (Hobbs & Hanks, 1996), κάτι που ήταν ασυνήθιστο στον ιατρικό κόσμο (Hanks & Stratton, 2002). Το σύστημα παραπομπής διοχέτευε (και εξακολουθεί να το κάνει σε πολλές περιπτώσεις και τώρα) τα παιδιά σε ψυχιατρικές, ψυχολογικές ή θεραπευτικές υπηρεσίες, αλλά δεν τα έβλεπαν μαζί. Δημιουργήσαμε μια υπηρεσία για παιδιά και οικογένειες όπου τα παιδιά δεν έπαιρναν βάρος (μια σοβαρή κατάσταση στην πρώιμη παιδική ηλικία και γνωστή ως *"αποτυχία στην ανάπτυξη"* (Hanks & Hobbs, 1993) και αντί να παραπέμπουμε σε μεμονωμένες ειδικότητες αναπτύξαμε μια ομάδα όπου διαιτολόγοι, επισκέπτες υγείας, νοσηλευτές, ψυχολόγοι, παιδίατροι εργάζονταν μαζί σε μια κλινική, χρησιμοποιώντας έναν μονόδρομο καθρέφτη με την ομάδα να παρατηρεί από αυτή τη θέση) για να συμβάλλει σε κάθε συνεδρία με το παιδί και τον/τους γονέα/είς (Hanks et al, 1988). Προσκαλέσαμε τους παππούδες και τις γιαγιάδες και άλλα σημαντικά άτομα που επέλεξε η οικογένεια να συμμετάσχουν στην επεξεργασία των δυσκολιών και να βοηθήσουν στην εξεύρεση λύσεων. Οι ιδέες από τη συστημική οικογενειακή θεραπεία θα μπορούσαν να μεταφερθούν σε τέτοια πλαίσια με καλά αποτελέσματα. Συζήτησα αυτό το έργο με τον Πέτρο και εντυπωσιάστηκα από τις γνώσεις, τη συμπόνια και τη σκέψη του για τα παιδιά που υποσιτίζονται σε όλο τον κόσμο. Ακολουθούν όσα είπε ο Πέτρος Πολυχρόνης στη μεταφρασμένη διαδικτυακή ραδιοφωνική μετάδοση (podcast) του *Μεταλόγου* το 2021:

> *"Λοιπόν, ας πάρουμε για παράδειγμα το πρόβλημα του πληθυσμού. Δεν μπορείτε να το λύσετε εξετάζοντας μεμονωμένα τις διάφορες μορφές ελέγχου των γεννήσεων. Οι έρευνες έχουν δείξει ξανά και ξανά ότι ο πιο αποτελεσματικός έλεγχος γεννήσεων δεν είναι το χάπι. Είναι η κοινωνική και οικονομική βελτίωση που μειώνει την επιθυμία για μεγάλες οικογένειες. Γνωρίζατε ότι 40.000 παιδιά πεθαίνουν κάθε μέρα από υποσιτισμό και ασθένειες που μπορούν να προληφθούν; Ένα κάθε δύο δευτερόλεπτα, τώρα, και τώρα, και τώρα... Αλλά η σύντομη ζωή αυτών των παιδιών δεν μπορεί να ιδωθεί μεμονωμένα. Είναι μέρος ενός ολόκληρου συστήματος που περιλαμβάνει την οικονομία, το περιβάλλον και πιο συγκεκριμένα το πολύ υψηλό χρέος των χωρών του τρίτου κόσμου. Το βάρος δεν αφορά αυτούς που δημιούργησαν την ανισορροπία, αλλά αυτούς που την υφίστανται".*

Το να πείσουμε τις αρχές και τους συναδέλφους για αυτό το νόημα όταν δουλέψαμε με αυτές τις οικογένειες ήταν και εξακολουθεί να είναι ένα δύσκολο έργο.

Ο Peter έγινε αναπτυξιακός ψυχολόγος με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το διερευνητικό παιχνίδι, το οποίο οδήγησε στην εστίαση σε εμπλουτισμένα και στερημένα περιβάλλοντα. Προοδευτικά, και οι δύο μας καταλήξαμε να βλέπουμε

την παιδική κακοποίηση ως κεντρικό ζήτημα για την ευημερία των παιδιών. Εκείνη την εποχή ακόμη και η σωματική κακοποίηση και η παραμέληση ήταν υποαναγνωρισμένες και συχνά αμφισβητούμενες.

Όταν, από το 1980, η Helga και οι στενοί συνάδελφοί της στην παιδιατρική και την κοινωνική εργασία συνειδητοποίησαν και ανέφεραν την υψηλή συχνότητα της οικογενειακής σεξουαλικής κακοποίησης (Hanks & Stratton, 2988; Hobbs, Wynne & Hanks, 1991), δέχθηκαν συνεχείς επιθέσεις. Εν τω μεταξύ, είχαμε και οι δύο συνειδητοποιήσει ότι χρειαζόμασταν ένα πλαίσιο στο οποίο θα μπορούσαμε να βοηθήσουμε πιο άμεσα τα παιδιά και τις οικογένειές τους, δημιουργώντας παράλληλα ένα πλαίσιο στο οποίο θα μπορούσαμε να συνεργαστούμε με τις οικογένειες για την κατανόηση και, κατά περίπτωση, την έρευνα των δυσκολιών τους.

Συγκεντρώνοντας αυτές τις πρώιμες επιρροές στη θεραπευτική μας πρακτική: Διαμόρφωση του Κέντρου Οικογενειακής Θεραπείας και Έρευνας του Leeds

Μέχρι το 1979 είχαμε πλήρη επίγνωση των αναγκών των οικογενειών που θα μπορούσαν να καλυφθούν μόνο με το να συγκεντρωθούν σε ένα υποστηρικτικό πλαίσιο για να έχουν πρόσβαση σε αποτελεσματική βοήθεια. Τα ποικίλα ενδιαφέροντα και οι εμπειρίες μας μας είχαν κάνει και τους δύο να γνωρίσουμε το σχετικά νέο πεδίο της συστημικής οικογενειακής θεραπείας. Ως εκ τούτου, ενωθήκαμε με μια πολυεπαγγελματική ομάδα ομοϊδεατών (ψυχίατροι, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί) για να δημιουργήσουμε μια κλινική οικογενειακής θεραπείας, το Κέντρο Οικογενειακής Θεραπείας και Έρευνας του Leeds (LFTRC). Είχαμε την τύχη ο καθηγητής Gwynne Jones, επικεφαλής του Τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου του Leeds (Leeds), να υποστηρίξει με ενθουσιασμό τη δημιουργία μιας κλινικής οικογενειακής θεραπείας με έδρα το τμήμα του.

Η ομάδα που εργάζεται με τις οικογένειες στο Κέντρο ξεκίνησε μια απότομη καμπύλη μάθησης. Οι περισσότεροι από εμάς προέρχονταν από την ψυχοθεραπεία, τη γνωστική και συμπεριφορική θεραπεία, την κοινωνιολογία και τη φιλοσοφία κλπ. που είχαν όλες χρήσιμο υπόβαθρο, αλλά η σκέψη και η εργασία με εφαρμοσμένους συστημικούς όρους ήταν μια νέα πρόκληση. Σε αυτό το σημείο, το συνδυασμένο υπόβαθρό μας μας τοποθέτησε να βασίσουμε τη θεραπεία μας στη δομική οικογενειακή θεραπεία του Salvador Minuchin (1976). Εν μέρει επειδή πολλές από τις οικογένειες με τις οποίες δουλεύαμε είχαν παρόμοιο υπόβαθρο με αυτό που ο ίδιος είχε αποκαλέσει *"οικογένειες των φτωχογειτονιών"* στην Πενσυλβάνια. Μόνο αργότερα γνωρίσαμε, μάθαμε και εκτιμήσαμε την Arlene Vetere, η οποία επίσης εκτιμούσε το έργο του Minuchin. [*Structural Family Therapy (Δομική Οικογενειακή Θεραπεία).* Vetere, 2001].

Μας ενθάρρυνε το γεγονός ότι οι συνάδελφοι που εργάζονταν στην κλινική LFTRC συμφώνησαν να ξεκινήσουμε με μία κλινική το βράδυ, ξεκινώντας στις 5 μ.μ. κάθε Δευτέρα (μετά το σχολείο και συχνά με ελάχιστο χρόνο ρεπό για τους ενήλικες της οικογένειας και χωρίς να μειωθεί το δικό μας πρόγραμμα εργασίας). Διαπιστώσαμε ότι οι οικογένειες παρακολουθούσαν συχνότερα χρησιμοποιώντας αυτό το πλαίσιο και συχνά εξέφραζαν την ανακούφισή τους που δεν χρειαζόταν να πάρουν χρόνο από την εργασία τους και να ενημερώσουν τον χώρο εργασίας ότι παρακολουθούσαν την κλινική. Η προκατάληψη απέναντι στα άτομα με οποιεσδήποτε ψυχολογικές δυσκολίες ήταν και εξακολουθεί να είναι πρόβλημα. Ωστόσο, λόγω της ζήτησης προσθέσαμε σύντομα μια απογευματινή κλινική τις Πέμπτες. Ήμασταν στην ευτυχή θέση να μην χρειάζεται να χρεώνουμε τις οικογένειες και έτσι δεν υπήρχε κανένα εμπόδιο για την παρακολούθηση, εκτός από το ταξίδι. Δεχόμασταν παραπομπές από το NHS και τις κοινωνικές υπηρεσίες, έναν περιορισμένο αριθμό γενικών ιατρών και αυτοπαραπομπές.

Το 1982 η ομάδα LFTRC προσκλήθηκε σε ένα συνέδριο που διοργανώθηκε στην Οξφόρδη από το Συμβουλευτικό Κέντρο του Kensington [Kensington Consultation Centre (KCC)] για *"προηγμένες ομάδες συστημικής οικογενειακής θεραπείας".* Μια μάλλον κολακευτική περιγραφή, καθώς εργαζόμασταν μόλις τρία χρόνια, αλλά κοιτάζοντας πίσω είναι σαφές ότι το συνέδριο αυτό αποτέλεσε σημαντική ώθηση στην ανάπτυξη της σκέψης μας και ήταν επίσης η αρχή μιας γόνιμης συνεργασίας με τον Peter και τη Susan Lang για τα επόμενα 15 χρόνια.

Ίδρυση του *Human Systems* το 1990 και ρόλος του ΑΚΜΑ από το 2008

Το 1990, ως συνεργασία μεταξύ του LFTRC και του KCC, εγκαινιάσαμε το περιοδικό "*Human Systems"* (*Ανθρώπινα Συστήματα)*. Το ότι είχαμε την κύρια εκδοτική ευθύνη σήμαινε ότι βρισκόμασταν σε στενή αλληλογραφία με τις σημαντικότερες προσωπικότητες του SFT για τα επόμενα 30 χρόνια.

> *"Καθώς το KCC ανέπτυσσε σταδιακά τη μοναδική της μορφή κονστρουκτιβιστικής σκέψης, το Human Systems έγινε η πηγή στην οποία οι επαγγελματίες μπορούσαν να απευθυνθούν για τις τρέχουσες διατυπώσεις αυτών των ηγετών. Ταυτόχρονα, η προτίμηση της εκπαιδευτικής εμπειρίας προωθήθηκε με μια πολιτική ενεργού υποστήριξης των πρόσφατων αποφοίτων για να δημοσιεύσουν για πρώτη φορά. Η αποστολή του περιοδικού ήταν να συγκεντρώνει και, ει δυνατόν, να αντιπαραθέτει υλικό από ένα εξαιρετικά ευρύ φάσμα: από συγγραφείς σε όλα τα στάδια της σταδιοδρομίας τους- από το ευρύτερο φάσμα μορφών και εφαρμογών της συστημικής, αναφέροντας το πλήρες φάσμα των ερευνητικών μεθόδων - και, πάνω απ' όλα, από τη θεωρία στην πράξη και από την πράξη στη θεωρία. Το κύριο άρθρο που έδωσε τον τόνο στον πρώτο τόμο το 1990 ήταν το "From System to Discourse" της Lynn Hoffman (1990). Μια συνεχής έμπνευση*

προήλθε από την ομάδα του Μιλάνου και ιδιαίτερα από τους Luigi Boscolo και Gianfranco Cecchin. Ο Vernon Cronen και ο Barnett Pearce ανέπτυξαν τη θεωρία τους για τη "Συντονισμένη Διαχείριση του Νοήματος (Coordinated Management of Meaning)". [*Human Systems* (*Ανθρώπινα συστήματα)*. Καταχώρηση στο Lebow, 2017 *Encyclopedia of Couple and Family Therapy*].

Από το 2008 το *Human Systems* μεταφέρθηκε από το KCC στο Αθηναϊκό Κέντρο Μελέτης του Ανθρώπου (ΑΚΜΑ). Αυτή η πολύ αξιόλογη εξέλιξη κατέστη δυνατή λόγω της μακράς και πολύτιμης σχέσης μας με την Κυριακή Πολυχρόνη και τον Πέτρο Πολυχρόνη. Αρχικά μέσω της EFTA και έκτοτε συνεχίζουν ως φίλοι και συνάδελφοι. Το στάδιο αυτό περιγράφηκε στην ιστορία του περιοδικού μας:

"Τότε ξεκίνησε η γόνιμη συνεργασία μας με την Κυριακή Πολυχρόνη και τον Πέτρο Πολυχρόνη και το Αθηναϊκό Κέντρο Μελέτης του Ανθρώπου (ΑΚΜΑ) στην Αθήνα, Ελλάδα. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 2000-2010, το Human Systems (Ανθρώπινα Συστήματα) εμπλέκονταν όλο και περισσότερο με το Επιμελητήριο των Ινστιτούτων Κατάρτισης της Ευρωπαϊκής Εταιρίας Οικογενειακής Θεραπείας (EFTA), ιδίως μέσω της συμμετοχής της Κυριακής Πολυχρόνη, η οποία εξελέγη Πρόεδρος της EFTA από το 2010 έως το 2013. Το 2008, η Κυριακή έγινε κοινή εκδότρια, και με το KCC να μην είναι πλέον σε θέση να συνεχίσει τον ρόλο του, την έκδοση του Human Systems ανέλαβε το ΑΚΜΑ, Αθήνα, Ελλάδα. Οφείλουμε ένα τεράστιο χρέος στην Κυριακή Πολυχρόνη και τον Πέτρο Πολυχρόνη και για τη συνεχή δέσμευση του ΑΚΜΑ να στηρίζει γενναιόδωρα το Human Systems καθ' όλη τη διάρκεια της πορείας του μέχρι τη σημερινή επανεκκίνηση. Υποστήριξαν επίσης τη Ζωή Αβούρη, Βοηθό Σύνταξης, καθ' όλη τη διάρκεια αυτής της περιόδου για την επεξεργασία και τη μορφοποίηση των άρθρων και γενικά τη συνεργασία με τους συντάκτες μέχρι τα τελικά στάδια της δημοσίευσης. Ευχαριστούμε θερμά τη Ζωή για την εξαιρετική δουλειά της, την εξειδικευμένη επικοινωνία και την υπομονή της μαζί μας" (Stratton & Hanks, 2021. σελ. 2).

Από το 2021, το *Human Systems: Therapy, Culture and Attachments (Ανθρώπινα Συστήματα: Θεραπεία, Πολιτισμός και Προσκολλήσεις)* επαναλειτουργεί ως διαδικτυακό περιοδικό υπό την επιμέλεια του Rudi Dallos και εκδίδεται από τον εκδοτικό οίκο Sage. Ο αναδρομικός απολογισμός της προηγούμενης ιστορίας του (Stratton & Hanks, 2021) δημοσιεύτηκε στο πρώτο τεύχος ως "*Τα πρώτα 30 χρόνια της ιστορίας του περιοδικού Human Systems*".

Προοδευτικές εξελίξεις στο πλαίσιο του LFTRC. Προσκόλληση και ανάπτυξη του παιδιού μέσα στην οικογένεια

Από το έργο του Peter στη βρεφική ηλικία και την επιμέλεια του Περιοδικού της Αναπαραγωγικής και Βρεφικής Ψυχολογίας (Journal of Reproductive and Infant

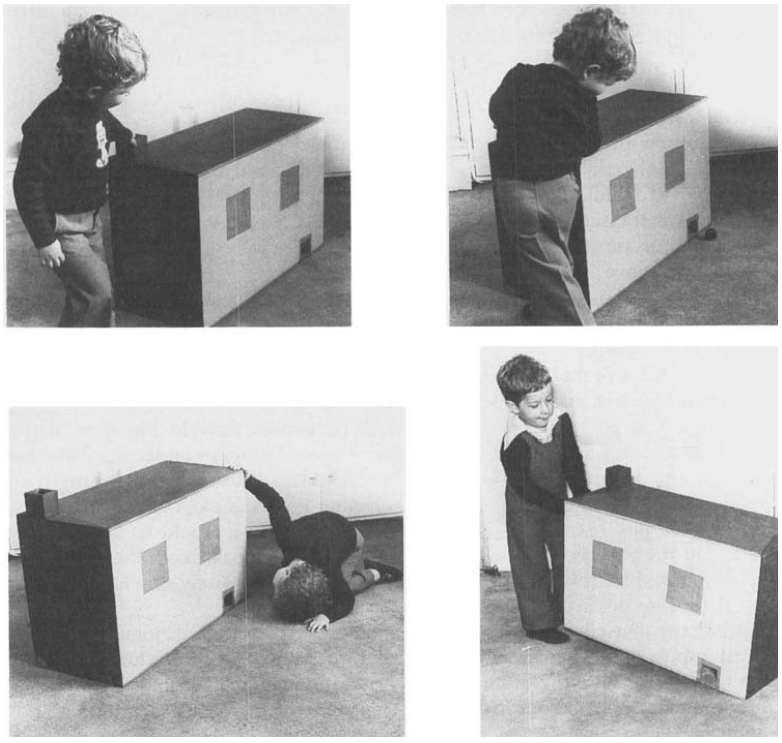
Psychology), είχαμε την ευκαιρία να προσκαλέσουμε την Pat Crittenden στο συνέδριό μας για την παιδική κακοποίηση και ξεκινώντας αυτή τη συνεργασία και τη συμβολή στη σκέψη μας σχετικά με τις προσκολλήσεις μέσα στην οικογένεια μαζί με τις επακόλουθες επισκέψεις της στο Λιντς για εκπαίδευση. Καθώς εργαζόμασταν για την ανάπτυξη ενός τρόπου καταγραφής και ταξινόμησης των δεικτών των διαδικασιών προσκόλλησης κατά τη διάρκεια των συνεδριών οικογενειακής θεραπείας, προσκληθήκαμε στα σεμινάρια Bowlby που φιλοξενούσε ο John Byng-Hall. Η ταξινόμησή μας γινόταν σταδιακά όλο και πιο περίπλοκη (και δυσκίνητη) και μία από τις προτάσεις του John Bowlby ήταν να επικεντρωθούμε μόνο στις αναφορές στη διαπροσωπική εγγύτητα ως τη βασική πτυχή των διαδικασιών προσκόλλησης μέσα στην οικογένεια. Αυτό το σχέδιο, αν και δεν έγινε ποτέ αρκετά συνεκτικό ώστε να δημοσιευτεί (Stratton & Pote, 2022), μας έδωσε μια εντατική εστίαση στους τρόπους με τους οποίους οι πτυχές της προσκόλλησης ήταν ορατές στους οικογενειακούς διαλόγους.

Μια ποικιλία ερευνών, που τροφοδοτεί την πρακτική, ξεκίνησε με την ανάληψη μιας αναλογίας από τις τρέχουσες εργασίες σχετικά με την αποτύπωση, οι οποίες διαπίστωσαν ότι σε ορισμένα είδη υπάρχει μια έμφυτη προδιάθεση να παρακολουθούν και να ανταποκρίνονται σε ορισμένες πτυχές του περιβάλλοντος (Stratton, 1985). Στην περίπτωση των παπιών, η χαρακτηριστική κίνηση της μητέρας καθώς περπατάει μπροστά, που ενεργοποιεί το βρέφος να ακολουθήσει. Η ανθρώπινη φροντίδα δεν παρέχει απλά καθολικά παρόντα ερεθίσματα και παρ' όλα αυτά τα βρέφη εστιάζουν την προσοχή και την ανταπόκρισή τους στους φροντιστές τους από πολύ νωρίς στη ζωή. Προτείναμε ότι το ανθρώπινο ισοδύναμο εξαρτάται από το γεγονός ότι οι φροντιστές ανταποκρίνονται στα ερεθίσματα που παρέχει το μωρό τους (Stratton, 1990). Έτσι, το μωρό θα μπορούσε να είναι προετοιμασμένο να αφιερώνει τη μέγιστη δυνατή προσοχή σε οτιδήποτε εξαρτάται από τη δική του συμπεριφορά. Δεν εξαρτώνται πολλά άλλα στο περιβάλλον τους από τη συμπεριφορά τους και έτσι αυτή η προδιάθεση θα σημαίνει ότι παρακολουθούν επιλεκτικά και ανταποκρίνονται στις αλληλεπιδράσεις που προσφέρει η γονική φιγούρα. Το οποίο μας οδήγησε στις προσπάθειες να αποθαρρύνουμε την τότε τρέχουσα πρακτική του τυλίγματος των μωρών, η οποία έχει ως αποτέλεσμα να εξαλείφει σε μεγάλο βαθμό το φυσικό φάσμα των συμπεριφορών τους και να μη δίνει στους φροντιστές τους τίποτα για να ανταποκριθούν. Αλλά τώρα πρέπει να ανεβάσουμε το ηλικιακό φάσμα.

Από αυτό το στάδιο, η έννοια του ενδεχόμενου έγινε για εμάς μια κεντρική αναπτυξιακή έννοια, αποτελώντας τη βάση για την έρευνα σχετικά με την ανάπτυξη της περιέργειας και της εξερεύνησης στα μικρά παιδιά. Ένα θέμα που ερευνήσαμε με ποικίλους τρόπους προέκυψε από την παρατήρηση ότι, ενώ τα περισσότερα παιδιά 18 μηνών είναι θαυμάσια και παιχνιδιάρικα εξερευνητικά, αρκετά έχουν χάσει αυτή την προοπτική μέχρι να γίνουν 3 ετών. Προχωρώντας μπροστά από το χρονοδιάγραμμά μας, θέλουμε να περιγράψουμε εν συντομία μια μελέτη που απεικονίζει τη φιλοσοφία μας να συνδυάζουμε διαφορετικούς

κλάδους σε ποικίλα πλαίσια. Περιελάμβανε τη δημιουργία ενός παιχνιδιού στο οποίο καθιερώθηκε ένα ενδεχόμενο και στη συνέχεια διακόπηκε για να αναλυθούν οι αντιδράσεις του παιδιού. Φτιάξαμε ένα σπίτι-παιχνίδι και όταν βάζεις μια μπάλα στην καμινάδα, αυτή βγαίνει από την μπροστινή πόρτα μετά από μερικά δευτερόλεπτα. Μόλις το παιδί έδειχνε αναμονή για την εμφάνιση της μπάλας, ο κακός πειραματιστής γύρισε διακριτικά έναν διακόπτη ώστε η μπάλα να μην εμφανιστεί, ενώ εμείς καταγράφαμε και αναλύαμε τις αντιδράσεις τους, οι οποίες κυμαίνονταν από την άμεση εγκατάλειψη του παιχνιδιού μέχρι τις επίμονες προσπάθειες να κουνήσουν ή ακόμα και να εισβάλουν στο σπίτι. Βλέπε εικόνα 2. Ταυτόχρονα, καταγράψαμε τις μητέρες να μιλούν για τη ζωή τους με το παιδί τους και χρησιμοποιήσαμε ένα σύστημα Ανάλυσης Αποδοχής που είχαμε αναπτύξει στο Κέντρο Οικογενειακής Θεραπείας και Έρευνας του Leeds (LFTRC) (Munton & Stratton, 1990 και βλ. παρακάτω), για να προσδιορίσουμε το μοτίβο των αιτιωδών προσδοκιών τους.

Μια ομάδα μητέρων είχε ιστορικό κακοποίησης του παιδιού τους. Μια ξεχωριστή ομάδα των παιδιών είχε χαρακτηριστεί ως "ανάπηρη" και υπήρχε μια ομάδα ελέγχου. Διαπιστώσαμε ότι οι μητέρες στην ομάδα της "κακοποίησης" έβλεπαν τα αίτια ως περισσότερο ελεγχόμενα από το παιδί τους παρά από τις ίδιες. Δεύτερον, ανεξάρτητα από το σε ποια ομάδα ανήκαν, τα παιδιά που επέμεναν να προσπαθούν να αποκαταστήσουν το απροσδόκητο είχαν μητέρες που μιλούσαν με όρους υψηλού προσωπικού ελέγχου των δικών τους καταστάσεων (Stratton & Swaffer, 1988). Η έρευνα προσφέρει συχνά ενδιαφέροντα περιστατικά. Στην προκειμένη περίπτωση ότι οι περισσότερες μητέρες στην ομάδα της κακοποίησης αναλάμβαναν την αμειβόμενη φροντίδα των παιδιών στο σπίτι τους για μητέρες που εργάζονταν.

Σχήμα 2. Ακολουθία συμπεριφοράς με τη χρήση του οίκου απρόβλεπτων καταστάσεων. Το αγόρι ρίχνει την μπάλα στην καμινάδα και περιμένει να εμφανιστεί στην πόρτα. Όταν το αναμενόμενο γεγονός δεν συμβεί, το παιδί ασχολείται με διάφορες δραστηριότητες για να προκαλέσει το αναμενόμενο γεγονός (Stratton & Swaffer, 1988, σ. 205).

Καθώς αναπτυσσόταν η συστημική μας πρακτική, προσπαθήσαμε να φέρουμε έννοιες της αναπτυξιακής ψυχολογίας για να εμπλουτίσουμε την πρακτική "*Σπείρες και κύκλοι: πιθανή συμβολή της αναπτυξιακής ψυχολογίας στην πρακτική της οικογενειακής θεραπείας". [Spirals and circles: potential contributions from developmental psychology to the practice of family therapy.* Stratton, 1988]. Και επίσης, να προσφέρουμε την SFT στην αναπτυξιακή ψυχολογία *(Σύγχρονες οικογένειες ως πλαίσια ανάπτυξης: "Οικογενειακή Θεραπεία: Συμβολές από τη Συστημική Οικογενειακή Θεραπεία".* [*Contemporary Families as Contexts For Development: Contributions From Systemic family therapy.* Stratton, 2003b]. Και να προσδώσει έναν οικογενειακό προσανατολισμό σε θέματα πρόληψης ατυχημάτων. "*Ο ρόλος της οικογένειας στον παιδικό κίνδυνο"*. [*The role of the family in childhood risk.* Stratton, 1985].

Η έρευνα του Κέντρου Οικογενειακής Θεραπείας και Έρευνας του Leeds (LFTRC), το Απροσδόκητο, και οι Αποδόσεις

Ένα από τα πρώτα εγχειρήματα της ερευνητικής ομάδας του LFTRC ήταν η λειτουργικοποίηση των εννοιών της ενδεχομενικότητας που, όπως περιγράφεται παραπάνω, είχαμε αναπτύξει κυρίως στο πλαίσιο της ανάπτυξης των δεσμών. Για τη δημιουργία μιας γενικής μεθόδου ανάλυσης των σχετικών δηλώσεων όλων των συμμετεχόντων στην οικογενειακή θεραπεία καταφύγαμε στη θεωρία των αποδόσεων. Υπήρχαν τρεις βασικοί λόγοι για την επιλογή αυτή. Ο πρώτος ήταν ότι οι αντιλήψεις για την αιτία φαίνεται να αποτελούν σημαντικό παράγοντα στη γνωστική, κοινωνική και συναισθηματική λειτουργία από τη γέννηση και καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής. Δεύτερον, μας έκαναν εντύπωση οι συχνά ισχυρές πεποιθήσεις που εκφράζουν τα άτομα στη θεραπεία και ο βαθμός στον οποίο η συμφωνία και η διαφωνία σχετικά με τις αιτίες των γεγονότων αποτελούσε ζήτημα εντός των οικογενειών. Τρίτον, η θεωρία της απόδοσης φάνηκε να προσφέρει ένα καλά διατυπωμένο σύνολο εννοιών που προσδιόριζαν και ενδεχομένως επέτρεπαν τη μέτρηση των σημαντικών συστατικών των αιτιωδών πεποιθήσεων.

Μετά από δύο χρόνια εντατικών συζητήσεων και έρευνας είχαμε δημιουργήσει ένα σύστημα για τον εντοπισμό των αιτιωδών πεποιθήσεων που εκφράζονταν

αυθόρμητα κατά τη διάρκεια της θεραπείας και για την κωδικοποίησή τους με βάση τις σημαντικές διαστάσεις που προσδιορίζονται από τη θεωρία της απόδοσης. Όταν ξεκινήσαμε αυτή την εργασία, δεν περιμέναμε ότι το υλικό θα ήταν τόσο πλούσιο - στην πραγματικότητα δεν ήμασταν σίγουροι ότι θα εκφράζονταν αρκετές αιτιώδεις πεποιθήσεις ώστε να είναι δυνατή οποιαδήποτε ανάλυση. Στην περίπτωση αυτή διαπιστώσαμε ότι, σε μια κατάσταση που καλεί το άτομο να περιγράψει απλώς τις καταστάσεις που βιώνει, όλοι προχωρούν σε εξηγήσεις για τα γεγονότα που αναφέρουν. Διαπιστώσαμε ότι οι αιτιώδεις εξηγήσεις προσφέρονται με ρυθμό τουλάχιστον μία ανά λεπτό, και σε πολλές περιπτώσεις ο ρυθμός αυτός πλησίαζε τις τέσσερις ανά λεπτό. Όχι μόνο το υλικό παρέχεται σε αφθονία, αλλά η ανάγνωση ενός συνόλου διαδοχικών αιτιωδών δηλώσεων δίνει μια πολύ σαφή εντύπωση των σημαντικών πτυχών της κατανόησης της κατάστασης από το συγκεκριμένο άτομο.

Ας πάρουμε ως παράδειγμα τρεις αποδόσεις από μια μητέρα της οποίας ο σύντροφος καταδικάστηκε για σεξουαλική κακοποίηση των θυγατέρων τους, για την οποία καταδικάστηκε σε τρεις ποινές φυλάκισης διάρκειας 5 ετών. Στη μία συνεδρία έκανε 97 αποδόσεις σχετικές με την κακοποίηση, τις οποίες αναλύσαμε λεπτομερώς για να μας βοηθήσει να κατανοήσουμε πώς αυτή, θύμα κακοποίησης από τον πατέρα της και ακόμα θυμωμένη με τη μητέρα της που αρνήθηκε να την πιστέψει, ήταν σε θέση να αρνηθεί ότι η κακοποίηση των θυγατέρων της είχε συμβεί. Η σύμβασή μας είναι να παρουσιάζουμε την αιτία στην πρώτη γραμμή και το αποτέλεσμα στη δεύτερη και τρεις χαρακτηριστικές αιτιώδεις δηλώσεις ήταν:

- επειδή αυτός (ο πατέρας) καταδικάστηκε για λεπτομέρειες,
- εξακολουθεί να το αρνείται (CSA)
- επειδή αυτή έχει το μίσος,
- η Δ (θύμα, 18 ετών) μπορεί να πει τα πολύ θυμωμένα πράγματα,
- επειδή μόνο αυτές (τα κορίτσια) ξέρουν τι έχει συμβεί,
- κανείς από εμάς (η οικογένεια) δεν ξέρει.

Αυτά τα παραδείγματα ίσως δίνουν μια ένδειξη του γιατί καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι η εξαγωγή αποδιδόμενων δηλώσεων από όλα όσα ειπώθηκαν κατά τη διάρκεια μιας συνεδρίας μάς βοήθησε να δούμε μοτίβα που διαφορετικά θα μπορούσαν να χαθούν στις λεπτομέρειες ή να είναι δύσκολο να κατανοηθούν κατά τη διάρκεια της συνεδρίας.

Το σύστημα εξακολουθεί να είναι η πιο ολοκληρωμένα επικυρωμένη και δοκιμασμένη διαδικασία για να γίνει αυτό είτε στον κλινικό είτε στον κοινωνικό ψυχολογικό τομέα. Η τεχνική είναι μια μορφή ανάλυσης περιεχομένου και έχει λάβει υπόψη τις προόδους που έχουν σημειωθεί σε διάφορους τομείς της

ανάλυσης λόγου. Ωστόσο, είναι μοναδική στο να παρέχει μια ολοκληρωμένη περιγραφή όλων των σημαντικών και περισσότερο ή λιγότερο συνεκτικά εκφρασμένων αιτιωδών πεποιθήσεων που διατυπώνονται κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων και να μετατρέπει βασικές πτυχές αυτών σε αριθμητική κωδικοποίηση που μπορεί στη συνέχεια να υποστεί στατιστική επεξεργασία. Μετά την πρώτη δημοσίευση που κατέδειξε την ισχύ της μεθόδου με μια οικογένεια σε θεραπεία (Stratton et al, 1986) δημιουργήσαμε ένα εγχειρίδιο (Stratton et al, 1988) το οποίο επέτρεψε την έρευνα σε πολλούς τομείς (Munton et al, 1999), συμπεριλαμβανομένης της SFT, για παράδειγμα *"Αιτιώδεις αποδόσεις κατά τη διάρκεια της θεραπείας II: ανασυγκροτημένες οικογένειες και γονική ενοχοποίηση"* [*Causal attributions during therapy II: reconstituted families and parental blaming* (Stratton, 2003a)].

Ανάπτυξη ενός περιεκτικού θεωρητικού πλαισίου για το συστημικό άτομο

Αυτή η ενότητα συνοψίζει μια περιγραφή: *"Πώς οι οικογένειες και οι θεραπευτές κατασκευάζουν νόημα μέσω των προληπτικών σχημάτων"* (Stratton, 2003c), που προσέφερε έναν τρόπο σκέψης για τη σκέψη που στηρίζεται σε θεωρητικά πλαίσια γύρω από τις εσωτερικές αναπαραστάσεις, το τι είναι ένα μοντέλο και τα προνοητικά σχήματα.

Ένα σταθερό θέμα για εμάς ήταν σχετικά με τη σημασία του να μπορούμε να αντιλαμβανόμαστε το άτομο συστημικά. Ενθαρρυνθήκαμε στην ανάπτυξη αυτών των ιδεών από τα γραπτά του Bronfenbrenner (1979) σχετικά με τα ένθετα συστήματα με το άτομο ως κεντρικό κύκλο. Ένα πλαίσιο που μας ενθάρρυνε επίσης να λάβουμε σοβαρά υπόψη τη μελέτη της κοινωνίας, συμπεριλαμβανομένων ορισμένων κοινωνιολογικών συγγραμμάτων ως βάση για τη θεραπεία μας, η οποία είναι χρήσιμη όταν ζητήματα όπως οι σχέσεις με τις κοινωνικές υπηρεσίες ή την εκπαίδευση ή πρακτικά ζητήματα όπως η κακή στέγαση αποτελούν πηγή προβλημάτων για τις οικογένειές μας.

Προτείναμε λοιπόν να σκεφτόμαστε τους ανθρώπους μέσα από έννοιες σε τρία επίπεδα. Στο ευρύτερο, είναι το ολοκληρωμένο άτομο και η έννοια με την οποία αποτελούν ένα μοντέλο του κόσμου τους. Στη συνέχεια, από την άποψη ότι εμείς ενεργοποιούμε "σχήματα" για συγκεκριμένες πτυχές του κόσμου μας. Το τελευταίο και το πιο συγκεκριμένο επίπεδο είναι αυτό των αιτιωδών προσδοκιών με τις οποίες λειτουργούν οι άνθρωποι. Στη συνέχεια θα άξιζε να αντιστρέψουμε την κατεύθυνση της σκέψης και να εξετάσουμε τις συνέπειες των αιτιωδών προσδοκιών για τα σχήματα, και του καθενός από αυτά για τα μοντέλα.

Η ιδέα των "εσωτερικών αναπαραστάσεων" μπορεί να είναι παραπλανητική. Ο Bateson επισήμανε ότι δεν υπάρχουν γουρούνια στον εγκέφαλο, αλλά είναι πλέον γενικά αποδεκτό ότι δεν υπάρχουν συνήθως ούτε εικόνες γουρουνιών στον

εγκέφαλο. Αυτό που έχουμε είναι τρόποι αναγνώρισης και αλληλεπίδρασης με τα γουρούνια με τους τρόπους που θεωρούμε κατάλληλους και αποτελεσματικούς. Προκειμένου να μιλήσουμε για εσάς ως μοντέλο του κόσμου σας και να ξεφύγουμε από την υπόθεση ότι ισχυρίζομαι επομένως ότι υπάρχει μια εικόνα του σύμπαντος μέσα στο κεφάλι σας, το άρθρο αφιέρωσε αρκετό χρόνο για να αναλύσει τι σημαίνει "μοντέλο."

Από εδώ παρουσιάσαμε έναν ορισμό των "σχημάτων" και ότι καθώς κινούμαστε στον κόσμο μας, ορισμένα προσδοκώμενα σχήματα θα ενεργοποιηθούν και έτσι θα είναι έτοιμα να χρησιμοποιηθούν. Ο Gadamer (1988) το έθεσε αυτό με τους όρους του "ερμηνευτικού κύκλου", ο οποίος διευκρινίζει ότι προσεγγίζουμε κάθε κατάσταση με μια προ-κατανόηση [την οποία ο Neisser (1976) αποκαλεί προληπτικό σχήμα]. Σκεφτείτε τον εαυτό σας να μπαίνει σε ένα δωμάτιο θεραπείας όπου περιμένει η οικογένεια. Ο θεραπευτής μας είναι έτοιμος να σπρώξει την πόρτα. Πόσα σχήματα μπορεί να έχουν τεθεί στη διάθεσή του προληπτικά καθώς πλησιάζει την πόρτα; Τρία; Εκατό; Πιθανότατα εκατό χιλιάδες.

Ο θεραπευτής θα έχει ενεργοποιήσει μια πλούσια ποικιλία σχημάτων για το ίδιο το δωμάτιο. Ας υποθέσουμε ότι σε αυτή την περίπτωση, όλα αυτά ταιριάζουν επαρκώς με την είσοδο (οπτική, ακουστική, οσφρητική κλπ.) που συναντά ο θεραπευτής καθώς εισέρχεται στο δωμάτιο. Αυτός (γιατί αυτή τη φορά ήταν "αυτός") θα έχει ενεργοποιήσει άλλα σχήματα, που έχουν να κάνουν με τις οικογένειες από προηγούμενες εμπειρίες του και ίσως έχει ενεργοποιήσει σκόπιμα ορισμένα σχήματα ως αποτέλεσμα μιας συζήτησης πριν από τη συνεδρία ή μιας απόφασης να εφαρμόσει ιδέες για τις οικογένειες από ένα πρόσφατο άρθρο στον *Μετάλογο*. Ορισμένα από τα ενδυναμωμένα σχήματα θα ταιριάξουν αμέσως και με επιτυχία, ενώ ορισμένα μπορεί ακόμη και σε αυτό το πρώιμο στάδιο να προσκαλούν σε τροποποίηση ενός υπάρχοντος σχήματος, επειδή είναι αρκετά κοντά ώστε να ταιριάζουν, αλλά παρέχουν νέες πληροφορίες (πχ. τα 12χρονα παιδιά **μπορούν** να έχουν μαλλιά βαμμένα σε λωρίδες μωβ και πράσινου χρώματος). Άλλα μπορεί να μην ταιριάζουν ακόμη και θα απαιτήσουν περαιτέρω διερεύνηση και ενίσχυση περαιτέρω σχημάτων προτού μπορέσουν να υποστούν επεξεργασία. Για παράδειγμα, χθες (όπως γράψαμε τότε) ο εκπαιδευόμενος θεραπευτής μπήκε στο δωμάτιο και βρήκε ένα από τα παιδιά αναίσθητο στο πάτωμα. Σε αυτό το σημείο ο θεραπευτής μας έχει κάνει το πρώτο του/της βήμα στο δωμάτιο.

Αφού εξερευνήσαμε τα σχήματα με κάποια λεπτομέρεια, διερευνήσαμε τους τρόπους με τους οποίους ο καθένας από εμάς έχει ένα μοντέλο του εαυτού του και του κάθε μέλους της οικογένειάς του - το μοντέλο τους για τον άλλον και σε κάθε στάδιο το μοντέλο τους για μένα. Το οποίο, με συνέπεια στις καταβολές μας, ονομάσαμε *"Αντιμεταβίβαση στη συστημική σκέψη και πρακτική"* [*Countertransference in systems thinking and practice,* (Stratton Hanks et al, 1993)]. Και σε σχέση με την προσκόλληση, η Pat Crittenden βρήκε επίσης χρήσιμο να

μιλάει με όρους εσωτερικών μοντέλων: *"Η θεωρία της προσκόλλησης υποθέτει ότι το εσωτερικό αναπαραστατικό μοντέλο ενός ατόμου για τις σχέσεις (που προέρχεται από προηγούμενες εμπειρίες με σχέσεις) επηρεάζει τις σχέσεις που διαμορφώνει αργότερα. Αν τέτοια μοντέλα υπάρχουν και λειτουργούν όπως περιγράφεται, θα μπορούσαν να εξηγήσουν την ενδοοικογενειακή και ενδογενεακή δυσλειτουργία που εντοπίζεται στις οικογένειες που κακοποιούν"* (Crittenden, 1988, σ. 183).

Υπάρχουν βάσιμοι λόγοι για να θεωρήσουμε τις αιτιώδεις πεποιθήσεις που εκφράζονται κατά τη διάρκεια της θεραπείας ως ιδιαίτερα κατατοπιστικές για τον τρόπο με τον οποίο τα μέλη της οικογένειας τις χειρίζονται. Η έρευνά μας έχει δείξει ότι μια πλούσια ένδειξη των σχημάτων με τα οποία οι άνθρωποι καθοδηγούν τις ενέργειές τους σε σχέση μεταξύ τους προέρχεται από τις αιτιώδεις αποδόσεις που κάνουν για σημαντικές πτυχές της ζωής τους. Δεδομένα από την έρευνα αποδόσεων στο LFTRC, η οποία κατευθύνθηκε ειδικά στις διαδικασίες ενοχοποίησης στις ανασυγκροτημένες οικογένειες, έδειξαν πως οι θεραπευτικές παρεμβάσεις με τις οικογένειες μπορούν να κατευθυνθούν στην αλλαγή των αιτιωδών προσδοκιών με τις οποίες οι άνθρωποι καθοδηγούν τις αλληλεπιδράσεις τους (Stratton, 2003a).

Διατύπωση της συστημικής του Κέντρου Οικογενειακής Θεραπείας και Έρευνας του Leeds (LFTRC)

Είχαμε πάντα την πολιτική να διαθέτουμε ελεύθερα ό,τι πολύτιμο έχουμε. Ξεκινώντας από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, αρχίσαμε να οργανώνουμε μαθήματα συστημικής θεραπείας για διάφορες ομάδες επαγγελματιών, καθώς και σε μαθήματα στο πλαίσιο της εκπαίδευσης κλινικής ψυχολογίας του Leeds και των εξειδικευμένων επιλογών στο Τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου του Leeds. Η Gill Tagg (ψυχίατρος) ήταν ένα πολύτιμο μέλος του LFTRC και έπαιξε ουσιαστικό ρόλο στη διαμόρφωση και παροχή αυτής της εκπαίδευσης σε ομάδες όπως τμήματα ψυχοθεραπείας του NHS, λογοθεραπευτές, κοινωνικούς λειτουργούς, προσωπικό γηροκομείων, παιδίατρους κ.λ.π.

Πολλές από τις επιρροές και τις εξελίξεις της σκέψης και της πρακτικής μας κατά την πρώτη δεκαετία και την εμπειρία μας με την εκπαίδευση ενηλίκων, εδραιώθηκαν στους Stratton, P, Preston-Shoot, M, & Hanks H. (1990) "*Οικογενειακή Θεραπεία: Εκπαίδευση και Πρακτική" (Family Therapy: Training & Practice*). Για το παρόν βιβλίο, στην πραγματικότητα ένα εγχειρίδιο αν και βασισμένο στην εμπειρία και την ανταλλαγή ιδεών και όχι στην εμπειρική έρευνα, βασιστήκαμε στην κατανόηση της ενεργητικής μάθησης ενηλίκων που είχαμε αναπτύξει στην κλινική. Ως εκ τούτου, παρέχει ασκήσεις για μια ομάδα ή ένα ζευγάρι αναγνωστών για την εμπέδωση των κρίσιμων εννοιών. Οι αναγνώστες παροτρύνονται έντονα να σταματήσουν στην άσκηση και να μη συνεχίσουν την

ανάγνωση μέχρι να πάρουν ό,τι μπορούν από το παιχνίδι με αυτό. Στην πραγματικότητα, στην Εισαγωγή λέμε: *"Δεν περιμένουμε ότι η απλή ανάγνωση του βιβλίου θα είναι πολύ χρήσιμη"* (σελ. 5).

Μια πρώιμη επιρροή ήταν ο Peter Bruggen, ο οποίος παρείχε κάποια εκπαίδευση για την ομάδα του LFTRC και προώθησε ιδιαίτερα τη δέσμευσή μας να ζούμε συστημικά σε όλες τις πτυχές της δουλειάς και της ζωής μας. Έτσι, από ένα πρώιμο στάδιο η ομάδα πίσω από την οθόνη εξασφάλισε μια αυστηρή θετική συστημική βάση για όλες τις συζητήσεις μας. Ένας θεμελιώδης κανόνας ήταν ότι η συστημική σκέψη δεν είναι κάτι που ενεργοποιείτε όταν μπαίνετε στην οικογένεια και αυτό διευκόλυνε τον θεραπευτή να βγαίνει από το δωμάτιο της θεραπείας για να συζητήσει με την ομάδα. Αυτό επέτρεψε επίσης στην ομάδα από τον μονόδρομο καθρέφτη να ενταχθεί στην οικογένεια με τον θεραπευτή για παρεμβάσεις, όπως η ομάδα να παίζει ρόλους με την οικογένεια παρουσία τους ή κάθε μέλος της οικογένειας να έχει ένα μέλος της ομάδας να γίνεται "σκιά" που θα μπορούσε να έχει ατομικές συζητήσεις μαζί του. Κατά καιρούς καλούσαμε επίσης κάποια μέλη της οικογένειας να συμμετάσχουν στις συζητήσεις της ομάδας πίσω από την οθόνη. Αυτές οι διάφορες παρεμβάσεις προέκυψαν φυσικά από τη δέσμευση για συνολική συστημική λειτουργία πολύ πριν από την "εφεύρεση" της ομάδας προβληματισμού. Το 1995 εγκαινιάσαμε την πλήρη κατάρτιση για την απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών (MSc) στη Συστημική Οικογενειακή Θεραπεία, η οποία κατέστη δυνατή, καθώς το LFTRC ενισχύθηκε σημαντικά από τον διορισμό της Paula Boston ως λέκτορα στο Τμήμα Ψυχολογίας, που ήρθε στο Λιντς από το Ινστιτούτο Tavistock, και την ενεργό συμμετοχή του David Cottrell, καθηγητή Ψυχιατρικής και ηγετικής επιρροής στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου του Leeds.

Σε αυτό το στάδιο είχαμε αρκετή εμπειρία ως θεραπευτές και από την παροχή εκπαίδευσης SFT σε μια σημαντική ποικιλία επαγγελματιών, ώστε να αναλάβουμε ένα ερευνητικό πρόγραμμα για την ανάλυση και τη σαφή διατύπωση των προσεγγίσεων του LFTRC. Το έργο αυτό, που χρηματοδοτήθηκε από το Συμβούλιο Ιατρικών Ερευνών, προσέλαβε την Helen Pote για ένα χρόνο για να συνεργαστεί με το LFTRC για την εκπόνηση ενός εγχειριδίου, το οποίο εξακολουθεί να ισχύει ως πλήρης απολογισμός της ενοποιημένης προσέγγισής μας στη Συστημική Οικογενειακή Θεραπεία (SFT) και περιγράφεται στην επόμενη ενότητα.

Η ένταξη στο KCC [Κοινοτικό Κολλέγιο του Kellogg (Kellogg Community College)], τον Σύλλογο Οικογενειακής Θεραπείας (AFT), το Κέντρο Οικογενειακής Θεραπείας και Έρευνας στο Λιντς (EFTA) και η μάθηση μεταξύ τους ήταν πολύ σημαντικά στάδια στην ανάπτυξή μας. Καθώς εντασσόμασταν στην EFTA γνωρίσαμε για πρώτη φορά τον Πέτρο Πολυχρόνη και την Κυριακή.

Θυμάμαι ότι εντυπωσιάστηκα τόσο πολύ από την ψυχική και συναισθηματική του σταθερότητα, την ήρεμη αποφασιστικότητα, τη σύνεση και τη ζεστασιά που έδειχνε ο Πέτρος σε όλους. Τόσο σοφό άτομο σκέφτηκα/σκεφτήκαμε. Καθώς τον

γνωρίσαμε πολύ καλύτερα, οι τεράστιες γνώσεις του και η φιλοσοφία εργασίας του (εργασία με ανθρώπους στην κοινότητα, διερεύνηση της καταστροφικής επιρροής που έχει η φτώχεια στις ζωές των ανθρώπων) ήταν τόσο αναζωογονητικές όσο και ταπεινές. Το ΑΚΜΑ ήταν το αναλώσιμο έργο του Πέτρου το οποίο είχε ιδρυθεί το 1963 από τον Γιώργο και τη Βάσω Βασιλείου και είχαμε την τιμή να επισκεφθούμε και να συναντήσουμε τη Βάσω Βασιλείου η οποία εξακολουθούσε να ασκεί κυρίαρχη επιρροή στο Αθηναϊκό Κέντρο Μελέτης του Ανθρώπου (ΑΚΜΑ).

Δημιουργία ενός εγχειριδίου πρακτικής του LFTRC: Το Εγχειρίδιο Συστημικής Οικογενειακής Θεραπείας του Leeds (LSFT Εγχειρίδιο)

Στην πραγματικότητα, η δέσμευση του LFTRC να διαθέσει ελεύθερα το έργο του είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν συνολικά έξι εγχειρίδια. Ένα από αυτά είναι το Εγχειρίδιο Αποδοτικής Κωδικοποίησης του Λιντς που ήδη αναφέρθηκε, και όλα περιγράφονται στο Κεφάλαιο 3 του Εγχειριδίου της EFTA για το *"Εγχειρίδιο Συστημικών Προσεγγίσεων στην Ψυχοθεραπεία (Handbook of Systemic Approaches to Psychotherapy Manuals",* Mariotti, Saba and Stratton, 2022). Δύο ήταν κοινά έργα με άλλες ομάδες: Το εγχειρίδιο για τον δείκτη SCORE για την ποιότητα της οικογενειακής λειτουργικότητας δημιουργήθηκε από μια ομάδα με επικεφαλής την Julia Bland στο Maudsley Institute και παρουσιάζει ενδιαφέρον ως παράδειγμα εγχειριδίου που έχει διατεθεί εξ ολοκλήρου στο διαδίκτυο. Αυτό το προοδευτικά αναπτυσσόμενο εγχειρίδιο, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης σε 32 μεταφράσεις του SCORE, περιγράφεται στο κεφάλαιο 17 του εγχειριδίου της EFTA (Stratton, 2022). Ένα άλλο ομαδικό έργο ήταν η δημιουργία μιας χαρτογράφησης όλων των (254) ικανοτήτων των συστημικών οικογενειακών θεραπευτών (Stratton et al, 2011). Το έργο αυτό βασίστηκε σε όλα τα διαθέσιμα εγχειρίδια οικογενειακής θεραπείας που είχαν αποδείξει ότι η θεραπεία με βάση αυτά ήταν αποτελεσματική, ένα από τα οποία ήταν το εγχειρίδιο του LFTRC.

Οι Pote και Stratton (2022) εξετάζουν τους διάφορους λόγους για τους οποίους είναι σημαντικό και χρήσιμο να συντάσσουμε εγχειρίδια για την πρακτική μας και αντλούν ορισμένα κριτήρια που πρέπει να πληρούν τα εγχειρίδια από τους Mariotti et al., (2022). Εδώ θέλουμε να περιγράψουμε αρκετά από το εγχειρίδιο του Λιντς για να δώσουμε μια ένδειξη του πώς η διαδικασία κατασκευής του εγχειριδίου συστημικής οικογενειακής θεραπείας του Λιντς (εγχειρίδιο του LSFT) και οι πτυχές της θεραπείας που περιγράφει προέκυψαν με νόημα από τα 45 χρόνια επιρροών που έχουμε καταγράψει μέχρι στιγμής.

Μετά την καθιέρωση του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Επιστημών (MSc), αποφασίσαμε ότι θα έπρεπε να καταστήσουμε τις θεραπευτικές μας διαδικασίες σαφείς (και συνεπώς ανοιχτές στην κριτική) και ότι θα το κάναμε αυτό με συνέπεια στο ήθος του LFTRC, ερευνώντας προσεκτικά και διεξοδικά τις μορφές

που έπαιρνε η πρακτική μας. Συγκροτήσαμε μια ομάδα στην οποία συμμετείχαν ο David Cottrell, ο David Shapiro και η Paula Boston για να υποβάλουμε αίτηση για ερευνητική χρηματοδότηση και όταν αυτή χορηγήθηκε, είχαμε την τύχη να μπορέσουμε να απασχολήσουμε την Dr. Helen Pote για ένα έτος. Από την αρχή ήμασταν αποφασισμένοι ότι το εγχειρίδιο δεν θα ήταν αυτό που υποτιμητικά αποκαλείται βιβλίο μαγειρικής, αλλά θα ήταν συνεπές με τη θέση που περιγράφει ο Stratton (2013) με τον τίτλο "*Εγχειρίδια: μια ασφαλής βάση για την παιγνιώδη θεραπεία;*", αντλώντας έτσι από το υπόβαθρο της θεωρίας προσκόλλησης και την εκτίμησή μας για το παιχνίδι και την εξερεύνηση ως τον καλύτερο τρόπο δημιουργικής εμπλοκής με τον κόσμο.

Η διαδικασία της έρευνας ήταν μια αλληλουχία τριών βασικών συνιστωσών:

- Συνέντευξη με θεραπευτές χρησιμοποιώντας μια προσαρμοσμένη εκδοχή της μεθόδου *Σύντομης Δομημένης Ανάκλησης* (BSR), (Elliott & Shapiro, 1988). Αυτό απαιτεί από τους θεραπευτές να επανεξετάσουν και να σχολιάσουν βίντεο της δικής τους πρακτικής.
- Βιντεοσκοπημένη παρατήρηση της Πρακτικής, με τη χρήση ενός συστήματος κωδικοποίησης για τον εντοπισμό γεγονότων της οικογένειας και του θεραπευτή κατά τη διαδικασία της θεραπείας. Αυτό το σύστημα κωδικοποίησης αναπτύχθηκε από τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων των θεραπευτών και είχε κατηγορίες που αφορούσαν τις προθέσεις του θεραπευτή, τις μεθόδους και τις τεχνικές και τα οικογενειακά ερεθίσματα που αφορούσαν τις δραστηριότητες του θεραπευτή και το περιεχόμενο της συζήτησης.
- Το σχέδιο εγχειριδίου που προέκυψε χρησιμοποιήθηκε στη συνέχεια για διαβουλεύσεις με πέντε μεγάλα κέντρα οικογενειακής θεραπείας στο Ηνωμένο Βασίλειο, ώστε να διασφαλιστεί ότι οι αποφάσεις σχετικά με το τι θα συμπεριληφθεί στο εγχειρίδιο παρέμειναν θεμελιωμένες όχι μόνο στα δεδομένα που συλλέχθηκαν αλλά και στις συνολικές εμπειρίες των θεραπευτών από τους επαγγελματίες της συστημικής οικογενειακής θεραπείας. Χρησιμοποιήθηκαν ομάδες εστίασης και θεματική ανάλυση των δεδομένων.

Ως σύντομη επισκόπηση, παραθέτουμε τις 11 βασικές Κατευθυντήριες Αρχές, καθεμία από τις οποίες περιγράφεται στο εγχειρίδιο με ενδεικτικό υλικό περιπτώσεων:

- Συστημική εστίαση.
- Κυκλικότητα.
- Συνδέσεις και Μοτίβα.
- Αφηγήσεις και Γλώσσα.

- Κονστρουκτιβισμός.
- Κοινωνικός Κονστρουκτιβισμός.
- Πολιτιστικό Πλαίσιο.
- Δύναμη.
- Συν-κατασκευασμένη θεραπεία.
- Αυτο-αναστοχαστικότητα.
- Δυνατά σημεία και Λύσεις.

Στη συνέχεια, οι έννοιες της Θεραπευτικής Αλλαγής, ακολουθούμενες από ένα Περίγραμμα των Παρεμβάσεων του θεραπευτή:

- Γραμμική Αμφισβήτηση.
- Κυκλικές Ερωτήσεις.
- Δηλώσεις.
- Ομάδες Προβληματισμού.
- Παιδοκεντρικές Παρεμβάσεις.

Τα ερευνητικά δεδομένα μας επέτρεψαν να εξετάσουμε πότε και πώς εφαρμόστηκαν αυτά τα στοιχεία στις συνεδρίες και ορισμένα από αυτά τα ευρήματα περιλαμβάνονται στο εγχειρίδιο. Οι επόμενες ενότητες ασχολούνται με γενικά θέματα, όπως ο σχεδιασμός πριν από τη συνεδρία, και στη συνέχεια προσδιορίζονται οι διαδικασίες που συνήθως απαιτούνται για την αρχική, τη μέση και την τελική συνεδρία.

Ελπίζουμε ότι αυτό δίνει μια βασική ιδέα για τις μορφές που έχει πάρει η πρακτική μας, όπως προέκυψε από όλες τις προηγούμενες επιρροές. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι μετά την ολοκλήρωση του Εγχειριδίου θεωρήσαμε ότι ήταν ζωτικής σημασίας να δημιουργήσουμε ένα Εγχειρίδιο Συμμόρφωσης. Αυτό παρέχει λεπτομερείς περιγραφές τού τι θα έκανε ένας θεραπευτής σε σχέση με καθένα από τα στοιχεία του εγχειριδίου με κριτήρια για την αξιολόγηση του βαθμού στον οποίο το καθένα επιτεύχθηκε ικανοποιητικά. Θεωρούμε ότι ένα τέτοιο εγχειρίδιο συμμόρφωσης είναι ζωτικής σημασίας για ερευνητικές χρήσεις, έτσι ώστε να μπορεί να γίνει μια ανεξάρτητη εκτίμηση του βαθμού στον οποίο η θεραπεία αποτελούσε μια δίκαιη αναπαράσταση του εγχειριδίου που ισχυριζόταν ότι ακολουθούσε. Ωστόσο, ένα εκπληκτικό αλλά ευχάριστο αποτέλεσμα ήταν η διαπίστωση ότι οι εργαζόμενοι θεραπευτές βρήκαν το εγχειρίδιο συμμόρφωσης εξαιρετικά χρήσιμο για τον έλεγχο της δικής τους πρακτικής είτε ως μοναχικοί θεραπευτές είτε σε μια ομάδα. Είναι ευχάριστο το γεγονός ότι ήταν τόσο χρήσιμο, εκπληκτικό λόγω των ισχυρισμών που συχνά διατυπώνονται κατά της χρήσης

εγχειριδίων ότι οι συστημικοί θεραπευτές θα απορρίψουν τις κανονιστικές προσφορές.

Τωρινή κατάσταση του Εγχειριδίου Συστημικής Θεραπείας του Leeds

Το τελικό εγχειρίδιο είναι ελεύθερα διαθέσιμο στην αναφορά των Pote et al., (2000), ενώ μια πλήρης αναφορά της ερευνητικής διαδικασίας και των σημαντικότερων ευρημάτων αναφέρθηκε από τους Pote et al., (2003). Τρέχουσες ενημερώσεις σχετικά με το περιεχόμενο και τη χρήση του εγχειριδίου, συμπεριλαμβανομένων των εμπειριών από τις εκδόσεις που μεταφράστηκαν στα ισπανικά από τον Ismael Otero και στα ιταλικά από τον Guido Rocca, παρέχονται από τους Pote και Stratton (2022) και Stratton και Pote (2022).

Συμπεράσματα

Μοιραστήκαμε τη διαδρομή μας σε αυτό το άρθρο και ελπίζουμε ότι μπορεί να ενθαρρύνει τους αναγνώστες με παρόμοιες ιδέες να ενθαρρυνθούν από το πώς μια στάση που απολαμβάνει μια παιγνιώδη περιέργεια και όχι μια βαθιά δέσμευση σε έναν τελικό στόχο (κάτι που δεν έχουμε καταφέρει ακόμη) μπορεί να δημιουργήσει γόνιμες εξελίξεις. Όχι ότι αυτό είναι εγγυημένο, αλλά κοιτάζοντας πίσω, φαίνεται ότι η συστημική παρέχει την ασφαλή βάση για αυτού του είδους την ανάπτυξη του νοήματος, η οποία υπήρξε εξαιρετικά πολύτιμη για εμάς και ελπίζουμε για πολλούς άλλους, όταν τους την κάναμε διαθέσιμη.

Αν έχουμε κερδίσει κάποιο μικρό δικαίωμα να πανηγυρίζουμε, θα προτείναμε ότι ο τομέας μας θα μπορούσε να κινηθεί πέρα από την εξέλιξη των στενών αντιλήψεων για το τι πρέπει να είναι η SFT, η οποία προκύπτει από την απόρριψη ορισμένων προσεγγίσεων ως απαράδεκτων, και από έναν μακροχρόνιο αυτοεπιβαλλόμενο περιορισμό σχετικά με το ποιες επιστήμες αξίζει να ενσωματωθούν. Υπάρχουν τόσα πολλά από τα οποία θα μπορούσαμε να επωφεληθούμε σε τομείς όπως η αναπτυξιακή ψυχολογία, η κοινωνιολογία, η γνωσιακή συμπεριφορική θεραπεία (CBT) και πάνω απ' όλα οι σύγχρονες συστημικές και κυβερνητικές επιστήμες.

Αλλά περιγράψαμε μόνο το ταξίδι μέχρι τώρα και ελπίζουμε ότι δεν έχει τελειώσει. Έτσι, δε θέλουμε να προσδιορίσουμε ένα πραγματικό Συμπέρασμα ακόμα...

Παραπομπές

Bateson, G. (1979) *Mind and Nature: A necessary unity*. Fontana.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design.* Harvard University Press.

Crittenden, Patricia M. (1988) 'Distorted patterns of relationship in maltreating families: The role of internal representation models', *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 6: 3, 183-199 DOI: 10.1080/02646838808403555

Elliott, R. & Shapiro, D. A. (1988). Brief Structured Recall: A more efficient method for studying significant therapy events. *British Journal of Medical Psychology*. 61, 141-153.

Gadamer, H. G., (1988) *Truth and Method.* New York: Crossroad.

Hanks, H & Hobs, C. J. (1993) Failure to Thrive: A model for practice. In Hobbs, C. J. and Wynne, J. M. (Eds) *Clinical Pediatrics: International Practice and Research*. Bailliere & Tindall.

Hanks, H. G. I., & Stratton, P. M. (1988) Family perspectives on early sexual abuse in K. Browne, C. Davies, & P. M. Stratton (Eds.) Early Prediction and Prevention of Child Abuse, pp 245 266. Wiley, Chichester.

Hanks, H. G. I., Hobbs, C. J., Seymour, D. and Stratton, P. (1988) 'Infants who fail to thrive: An intervention for poor feeding practices', Journal of Reproductive and Infant Psychology, 6: 2, 101-111 DOI: 10.1080/02646838808403548

Hanks, H. & Stratton, P., (2002), The role of Family Therapy following physical and sexual abuse. In Browne, K., Hanks H., Stratton P. & Hamilton C. (editors) 2002, Early Prediction and Prevention of Child Abuse – A Handbook – John Wiley & Sons, Chichester, UK.

Hobbs, C. J., Wynne J. M. & Hanks H. G. I., 1991, Sexual Abuse, Current Paediatrics, 1, 157-65.

Hobbs, C. & Hanks H. G. I., (1996), A multidisciplinary approach for the treatment of children with failure to thrive, J. of Child: Care, Health and Development, 22, 4, pp 273-284.

Hobbs, C., Hanks, H. & Wynne, J. (1999), Child Abuse and Neglect, 2nd Edition, Churchill Livingston, London.

Hobbs, C., Wynne, J. & Hanks, H. 2003, Child Abuse and Social Aspects of Paediatrics, Forfar and Arneil Textbook of Paediatrics 6th Edition, Harcourt Health Sciences, London.

Hoffman, L. (1970). From System to Discourse. Human Systems. 1.

Lebow, J. L. (2017) Human Systems. Entry in Encyclopedia of Couple and Family Therapy, Springer International Publishing AG. https://doi.org/10.1007/978-3-319-15877-8_961-1

Mariotti, M. Saba, G., and Stratton, P. (2022), Handbook of Systemic Approaches to Psychotherapy Manuals: Integrating Research, Practice, and Training. EFTA series, Springer International.

McCulloch, W. S. (1951) Why the mind is in the head. In L. A. Jeffress (Ed.) Cerebral Mechanisms in Behaviour: The Hixon Symposium. Wiley, New York.

Minuchin, S. et al., (1967), Families of the slums, Basik Books, New York.

Munton, A., Silvester, J., Stratton, P., & Hanks, H. (1999) Attributions in Action. 209 pp. Wiley, Chichester.

Munton, A. G., & Stratton, P. (1990) Concepts of causality applied in the clinic: Interactional models and Attributional style. Journal of Cognitive Psychotherapy. 4. 197-209.

Neisser, U. (1976) *Cognition and reality.* Freeman.

Pote, H & Stratton, P (2022) Procedures for Manualising systemic practice illustrated by the Leeds Systemic Therapy Manual*. Fokus på familien* 112-132. doi.org/10.18261/fokus.50.2.3

Pote, H., Stratton, P., Cottrell, D., Boston, P., Shapiro, D., and Hanks, H. (2000). *The Leeds Systemic Family Therapy Manual,* Leeds, LFTRC. https://www.researchgate.net/publication/338389429_Leeds_Systemic_Family_Therapy_Manual

Pote, H., Stratton, P., Cottrell, D., Shapiro, D., & Boston, P. (2003). Systemic Family Therapy can be manualised: Research Process & Findings. *Journal of Family Therapy*, *25*(3), 236–262. https://doi.org/10.1111/1467-6427.00247

Stratton, P. and Pote, H. (2022) Six different approaches to manualisation from the Leeds Family Therapy and Research Centre. In Mauro Mariotti, George Saba and Peter Stratton (Editors), Handbook of Systemic Approaches to Psychotherapy Manuals: Integrating Research, Practice, And Training. EFTA series, Springer International.

Stratton, P. (2022) A Manual developed through a variety of online resources: The SCORE index of family functioning and change. In Mauro Mariotti, George Saba and Peter Stratton

(Editors), *Handbook of Systemic Approaches to Psychotherapy Manuals: Integrating Research, Practice, and Training.* EFTA series, Springer International.

Stratton, P., Saba, G, and Mariotti, M. (2022) Implications of the Handbook for the future of manualisation of systemic therapies. Chapter 33 In Mauro Mariotti, George Saba and Peter Stratton (Editors), *Handbook of Systemic Approaches to Psychotherapy Manuals: Integrating Research, Practice, and Training.* EFTA series, Springer International.

Stratton, P. (2017) Some research-driven considerations for relational training and practice. *Feedback,* 39-50.

Stratton, P. (2016) Integrating current systemic sciences into systemic therapy and training: soft and anticipatory systems theories. *Human Systems: The Journal of Therapy, Consultation and Trainin*g. 27. 101-109.

Stratton, P. (2013) Manuals: a secure base for playful therapy? *Human Systems.* 24. 176-187.

Stratton, P., Reibstein, J., Lask, J., Singh, R., & Asen, E. (2011) Competences and occupational standards for systemic family and couples therapy. *Journal of Family Therapy.* **33:** 123–143.

Stratton, P. (2003a) Causal attributions during therapy II: reconstituted families and parental blaming. *Journal of Family Therapy,* 25.

Stratton, P. (2003b) Contemporary Families as Contexts for Development: Contributions from Systemic family therapy. Ch. 15, pp 333-357 in J. Valsiner, & K. Connolly, Eds, *Handbook of Developmental Psychology.* Sage. New York.

Stratton, P. (2003c) How families and therapists construct meaning through anticipatory schemas. *Human Systems*, 14, 119-130.

Stratton, P., Hanks, H., Campbell, H. & Hatcher, S. (1993) Countertransference in systems thinking and practice, Journal of Social Work Practice, 7, 181-194.

Stratton, P., Preston-Shoot, M. & Hanks, H. (1990) *Family Therapy: Training & Practice*. Venture Press.

Stratton, P. (1990) Causes and consequences of infant attachment. Journal of Reproductive and Infant Psychology, 8, 262-264.

Stratton, P. M., and Swaffer, R. (1988) Maternal causal beliefs for abused and handicapped children. Journal of Reproductive and Infant Psychology, 6, 201 216.

Stratton, P. (1988) Spirals and circles: potential contributions from developmental psychology to the practice of family therapy. Journal of Family Therapy, 10, 207 231.

Stratton, P. Munton, A. G., Hanks, H., Heard, D. H. & Davidson, C. (1988) *Leeds Attributional Coding System (LACS) Manual*, 133 pp. LFTRC, Leeds.

Stratton, P. M., Heard, D. H., Hanks, H. G., Munton, A. G., Brewin, C. R. and Davidson, C. (1986) Coding causal beliefs in natural discourse. Brit. Journal Soc. Psych., 25, 299- 313.

Stratton, P. M. (1985) The role of the family in childhood risk: The origins of competence. In T. Garling & J. Valsiner (Eds) Children within environments, towards a psychology of accident prevention, 129 144. Plenum.

Stratton, P. M., (1985) Biological pre-programming of Infant Behaviour. In S. Chess & A. Thomas (Eds). Annual progress in child psychiatry and child development (1984) Brunner Mazel, New York.

Stratton, P. M., (1982) Significance of the Psychobiology of the human new-born. In P. Stratton, (Ed.) *Psychobiology of the human new-born,* 1 19. John Wiley & Sons, Chichester.

Stratton, P. M., (1977) Criteria for assessing the influence of obstetric circumstances on later development. In. (Eds. T. Chard and M. Richards) Benefits and Hazards of the New Obstetrics. 139 156, SIMP, London.

Vetere, Arlene (2001). "Structural Family Therapy". *Child Psychology & Psychiatry Review.* 6 (3): 133–139. doi:10.1017/S1360641701002672

Watzlawick, P, Beavin-BavelasJ,., & Jackson, D. (1967). *Pragmatics of Human Communication*. NY. Norton.

Winnicott, D. W. (1982) Playing and Reality. Routledge.